

• Pęd układu cząstek; • środek masy układu punktów materialnych oraz bryły; • układ odniesienia związany ze środkiem masy; • zasada zachowania pędu;

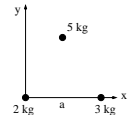
1. Energia kinetyczna poruszającej się cząstki wzrosła dwukrotnie. Jak zmienił się jej pęd?
2. Zapisz II zas. dynamiki przy użyciu pędu. Sformułuj zasadę zachowania pędu.
3. Współrzędne środka masy określa wektor $\vec{R}$:

$$\vec{R} = \frac{1}{M} \sum_{i=1}^n \vec{r}_i m_i \text{ — dla układu } n \text{ punktów materialnych;}$$

$$\vec{R} = \frac{1}{M} \int_M \vec{r} dm \text{ — dla bryły.}$$

Znajdź środek masy:

- (a) układu mas punktowych m_1, m_2, m_3 o wartościach 2, 5, 3 kg rozłożonych w wierzchołku trójkąta równobocznego o boku 10 cm.

- (b) cienkiego pręta o długości 25 cm, którego gęstość liniowa zmienia się od zera do wartości 200 g/m, proporcjonalnie do odległości od jego końca.

- (c) cienkiej jednorodnej płytki z blachy w kształcie półkola o promieniu R

(Wskaz.: najlepiej pracować w układzie biegunowym. Obierzmy układ współrzędnych (x, y) taki, aby podstawa półkola leżała na osi y , wtedy oczywiście $y_{sm} = 0$ Stosując wzór $x_{sm} = \frac{1}{m} \int x dm$ podziel całą powierzchnię płytki S na nieskończoną ilość małych fragmentów powierzchni dS , każda o masie $dm = \lambda dS$, gdzie gęstość powierzchniowa $\lambda = m/S$. Pokaż, że w układzie biegunowym $dS = r dr d\varphi$, czyli nasz wzór na współrzędną x -ową środka masy wygląda tak:

$$x_{sm} = \frac{\int x dS}{S} = \frac{1}{S} \int_0^R \left(\int_{-\pi/2}^{\pi/2} r^2 \cos \varphi d\varphi \right) dr$$

(wstawiono $x = r \cos \varphi$). Wykonaj całkowania. Dalsze wskazówki: "abc matematyki..., układy współrzędnych".

(dwa ostatnie podpunkty zrobimy wspólnie, ale proszę spróbować samodzielnie)

4. Cząstka o masie $m_1 = 40$ g spoczywa w punkcie $x = 0$. Druga cząstka, o masie $m_2 = 60$ g porusza się wzdłuż x ze stałą prędkością $v_2 = 5$ m/s, oddalając się od pierwszej.
  - a) Oblicz jak zmienia się położenie środka masy obu cząstek w funkcji czasu t w tym nieruchomym układzie współrzędnych (nazywamy go układem laboratoryjnym).
  - b) Oblicz prędkość środka masy v_{sm} w tym układzie.
  - c) Oblicz całkowity pęd układu cząstek p w układzie laboratoryjnym.
  - d) Wprowadź nowy układ współrzędnych (x') , który porusza się wzdłuż osi x tak, że środek masy obu cząstek jest w nim nieruchomy (nazywamy go układem środka masy).
  - e) Oblicz prędkości cząstek v'_1, v'_2 i ich pędy p'_1, p'_2 w układzie środka masy. f) Oblicz całkowity pęd obu cząstek p' w układzie środka masy. Czy otrzymałeś(-aś) wynik: zero?
5. Dokończ zdanie:
Układ środka masy definiuje się jako układ współrzędnych, w którym pęd całkowity jest .....
6. Zadanie nadobowiązkowe, do oddania. Piłka o masie m i promieniu R została umieszczona wewnątrz wydrążonej kuli o tej samej masie i promieniu wewnętrznym $2R$. Układ ten pozostaje w spoczynku na doskonale gładkiej powierzchni w takiej pozycji, że środki obu ciał znajdują się na tej samej wysokości. Uwolniona piła przetacza się po wewnętrznej stronie kuli i ostatecznie zatrzymuje się na dnie. Jak daleko przemieści się większa kula? (wskaz.: czy pęd układu podczas ruchu zmieni się? Czy położenie środka masy zmieni się?)
7. Pocisk wyrzucono pod kątem $\beta = 30^\circ$ do poziomu z prędkością $v_o = 10 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$. W najwyższym punkcie lotu pocisk rozerwał się na dwie nierówne części (w stosunku 2:3), z których cięższa zaczęła spadać pionowo bez prędkości początkowej. a) Jaka będzie prędkość cząstki lżejszej tuż po rozerwaniu? b) Jak daleko spadnie lżejsza część?
8. Z działa o masie 11 t wystrzelono pocisk w kierunku poziomym. Masa pocisku wynosi 54 kg, a jego prędkość u wylotu lufy 90 m/s. Znaleźć prędkość odrzutu działa w chwili, gdy pocisk opuszcza lufę.

9. Na stopień pojazdu poruszającego się prostoliniowo z prędkością 2 m/s wskakuje człowiek o masie $m_2 = 60$ kg. Masa pojazdu $m_1 = 240$ kg. Znaleźć prędkość pojazdu razem z człowiekiem.

Odpowiedzi:

3a) 3.5 cm, 4.3 cm; 2b) 16,7 cm od lekkiego końca; 3c) $\frac{4}{3\pi}R = 0.42R$; 4b) $\frac{m_2}{m_1+m_2}v_2$; 4e) $v_1' = -\frac{m_2}{m_1+m_2}v_2$,
 $v_2' = -\frac{m_1}{m_1+m_2}v_2$; 7a) $\frac{5}{2}v_o \cos \beta$; 8) 4.4 m/s; 9) 1.6 m/s